
EXPLANATORY NOTE

(Nid yw'r nodyn hwn yn rhan o'r Rheoliadau)

O dan Ran II o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 (“y Ddeddf”), caiff pob cyngor sir a phob cyngor bwrdeistref sirol (“awdurdod”) yng Nghymru wneud trefniadau i'w swyddogaethau gael eu cyflawni gan weithrediaethau, sy'n gorfod bod yn un o'r mathau a bennir yn adran 11(2) i (4) o'r Ddeddf neu mewn rheoliadau o dan adran 11(5).

Os yw cynigion awdurdod ar gyfer gweithrediaeth o dan adran 25 o'r Ddeddf yn cynnwys maer etholedig, mae adran 27 yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gynnal refferendwm cyn cymryd camau i roi'r cynigion ar waith.

Mae'r Rheoliadau hyn yn darparu ar gyfer amgylchiadau pan fydd rhaid i awdurdod gynnal refferendwm heblaw pan fydd yn ofynnol iddo wneud hynny o dan adran 27 o'r Ddeddf.

Mae'r Rheoliadau hyn yn gwneud darpariaeth mewn cysylltiad â chynnal refferendwm lle bydd o leiaf 10 y cant o'r etholwyr llywodraeth leol yn ardal awdurdod yn deisebu'r awdurdod i gynnal refferendwm ar y cwestiwn a ddylai'r awdurdod weithredu trefniadau gweithrediaeth sy'n cynnwys maer etholedig. Maent hefyd yn galluogi Cynulliad Cenedlaethol Cymru, o dan amgylchiadau penodedig, i'w gwneud yn ofynnol i awdurdod gynnal refferendwm ar gynigion sy'n cynnwys unrhyw fath o weithrediaeth a bennir yn adran 11(2) i (4) o'r Ddeddf neu a ragnodir mewn rheoliadau o dan adran 11(5).

Mae Rhan II o'r Rheoliadau yn ymwneud â deisebau ar gyfer refferenda. Mae rheoliadau 4 a 5 yn berthnasol i'r rhif sydd i'w ddefnyddio er mwyn dyfarnu a oes gan y ddeiseb gefnogaeth o leiaf 10 y cant o etholwyr yr awdurdod (“y rhif dilysu”).

Deuir o hyd i'r rhif dilysu bob blwyddyn drwy gyfeirio at nifer yr etholwyr y gwelir eu henwau ar y gofrestr neu'r cofrestrau etholiadol. Ceir darpariaethau arbennig mewn perthynas â deisebau a gyflwynir rhwng dyddiad cyhoeddi rhif dilysu a 1 Ebrill yn y flwyddyn y cyhoeddir y rhif dilysu.

Mae rheoliad 4 yn ei gwneud yn ofynnol i swyddog a benodir at y diben gan yr awdurdod gyhoeddi'r rhif dilysu, ac yn galluogi'r person hwnnw i sicrhau gwybodaeth berthnasol oddi wrth swyddogion cofrestru etholiadol. Rhaid i'r rhif dilysu cyntaf gael ei gyhoeddi heb fod yn hwyrach na phedair wythnos ar ôl i'r Rheoliadau hyn ddod i rym, ac, yn y blynyddoedd dilynol, o fewn 14 dydd ar ôl 15 Chwefror ym mhob blwyddyn.

Mae rheoliad 5 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod roi hysbysiad cyhoeddus o'r rhif dilysu ac o'r cyfnod pryd y mae i gael ei ddefnyddio er mwyn dyfarnu a yw deisebau'n ddilys, yn ddarostyngedig i'r darpariaethau arbennig.

Mae Rheoliad 6(1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod gynnal refferendwm yn unol â Rhan II o'r Rheoliadau os yw'r swyddog a benodir ganddynt i ddilysu deisebau wedi'i fodloni bod deiseb sydd wedi dod i law'r awdurdod yn ddilys. Ceir eithriadau i hyn, y darperir ar eu cyfer gan rheoliadau 7, 8 a 19. Nid yw'n ofynnol i'r awdurdod gynnal refferendwm o'r fath os nad yw'r swyddog hwnnw'n fodlon bod deiseb yn ddilys. Mae rheoliad 6(2) yn gwneud darpariaeth ynghylch cyflwyno deisebau.

Mae Rheoliad 7 yn gwneud darpariaeth arbennig os daw deiseb (“deiseb ôl-gyhoeddiad”) i law ar ôl i'r awdurdod roi hysbysiad ei fod yn bwriadu cynnal refferendwm ar gynigion sy'n cynnwys maer etholedig. O dan yr amgylchiadau hyn, mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru a threfnydd y ddeiseb ôl-gyhoeddiad i gael eu hysbysu bod y ddeiseb ôl-gyhoeddiad wedi dod i law, a'u hysbysu o'r ffaith na fwriedir cymryd unrhyw gamau pellach mewn perthynas â hi. Hefyd rhaid i drefnydd y ddeiseb ôl-gyhoeddiad gael ei hysbysu erbyn pa ddyddiad y caiff person o'r fath ofyn i Gynulliad Cenedlaethol

Statws This is the original version (as it was originally made). Dim ond ar ei ffurf wreiddiol y mae'r eitem hon o ddeddfwriaeth ar gael ar hyn o bryd.

Cymru ymyrryd o dan reoliad 18. Gwneir darpariaeth arbennig arall lle daw deiseb i law ar ôl i gyfarwyddyd gael ei roi o dan reoliad 18.

Mae Rheoliad 8 yn darparu ar gyfer cyfuno deisebau. Gall deisebau gael eu cyfuno gan drefnwyr deisebau cyn eu cyflwyno i'r awdurdod, a chan swyddog priodol yr awdurdod ar ôl i'r deisebau ddod i law'r awdurdod. Ni all deisebau gael eu cyfuno pan fydd y rhif dilysu wedi'i gyrraedd. Ni all deisebau nad ydynt yn cynnig yr un newid cyfansoddiadol (a ddiffinnir yn rheoliad 8(8)) gael eu cyfuno heb gytundeb trefnydd deiseb pob un o'r deisebau cyfansoddol. Os caiff deiseb sy'n pennu math o weithrediaeth ei chyfuno â deiseb lle na phennir y math o weithrediaeth, mae'r ddeiseb gyfun i gael ei thrin at ddibenion eraill y Rheoliadau fel pe bai'n cynnig math o weithrediaeth sydd heb ei bennu.

Mae rheoliadau 9 a 10 yn ymdrin â dilysrwydd a chynnwys deisebau. Rhaid i ddeiseb gael ei llofnodi gan o leiaf yr un nifer o etholwyr llywodraeth leol ar gyfer ardal yr awdurdod â'r rhif dilysu. Mae deiseb i gael ei thrin fel un ddilys, er gwaethaf methu â chydymffurfio â gofynion rheoliad 10, cyn belled ag y gellir darganfod y newid cyfansoddiadol y ceisir y refferendwm mewn perthynas ag ef. Dylai natur y newid cyfansoddiadol gael ei bennu yn y termau a nodir yn Atodlen 1 i'r Rheoliadau neu mewn termau tebyg. Mae rheoliad 10 hefyd yn darparu ar gyfer enwi "trefnydd y ddeiseb". Os caiff deisebau eu cyfuno cyn eu cyflwyno i'r awdurdod, trefnwyr y deisebau cyfansoddol sydd i ddyfarnu pwy yw trefnydd y ddeiseb mewn perthynas â'r ddeiseb gyfun.

Mae rheoliad 11 yn darparu ar gyfer hysbysu trefnydd y ddeiseb o "dyddiad y ddeiseb" (a ddiffinnir yn rheoliad 3). Rhaid hysbysu trefnydd y ddeiseb a Chynulliad Cenedlaethol Cymru os na all ail ddeiseb (neu ddeiseb ddilynol) gael ei chyfuno â deiseb gynharach am reswm heblaw'r rheswm bod y ddeiseb gynharach yn annilys. Gall trefnydd deiseb y mae swyddog yr awdurdod wedi gwrthod ei chyfuno ofyn i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ymyrryd o dan reoliad 18.

Mae rheoliad 12 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod drefnu bod deisebau ar gael i'r cyhoedd eu harchwilio.

Yn rheoliad 13 pennir y camau y mae'n rhaid eu cymryd pan fydd swyddog yr awdurdod wedi penderfynu bod deiseb yn ddilys.

Yn rheoliad 14 pennir, yn benodol, y camau y mae'n rhaid eu cymryd pan fydd swyddog yr awdurdod wedi penderfynu nad yw deiseb yn ddilys.

Yn rheoliad 15 gosodir cyfyngiadau ar y camau a all gael eu cymryd, a'r gwariant a all gael ei dynnu, gan awdurdod mewn cysylltiad â deisebau.

Yn ddarostyngedig i eithriadau penodol, mae rheoliad 16 yn ei gwneud yn ofynnol bod refferendwm yn cael ei gynnal, yn sgildeiseb ddilys, o fewn chwe mis ar ôl dyddiad y ddeiseb neu o fewn dau fis ar ôl i reoliadau o dan adran 45 o'r Ddeddf (ynghylch cynnal refferenda), ddod i rym, p'un bynnag sydd olaf.

Mae rheoliad 17 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lunio cynigion ar gyfer trefniadau gweithrediaeth sy'n cynnwys maer etholedig ac ymgynghori yn eu cylch cyn cynnal refferendwm. Hefyd rhaid i'r awdurdod lunio amlinelliad o'r cynigion wrth-gefn y mae'r awdurdod yn bwriadu eu rhoi ar waith os gwrthodir y cynigion yn y refferendwm ac ymgynghori yn eu cylch. Wrth lunio cynigion, mae'n ofynnol i'r awdurdod roi sylw i unrhyw ganllawiau sydd wedi'u cyhoeddi o dan adran 38 o'r Ddeddf.

Mae rheoliad 18, yn Rhan III, y mae Atodlen 2 yn berthnasol iddo, yn rhagnodi o dan ba amgylchiadau y gall Cynulliad Cenedlaethol Cymru gyfarwyddo awdurdod i gynnal refferendwm ac yn pennu'r materion a all gael eu cynnwys yng nghyfarwyddyd Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Yn rheoliad 19 pennir y camau y gall awdurdod eu cymryd pan gaiff gyfarwyddyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Mae paragraff (2) o'r rheoliad hwnnw yn atal effaith y cyfarwyddyd os yw'r awdurdod wedi cael eu deiseb gyntaf o dan Ran II o'r Rheoliadau ond heb eu bodloni eu hunain ei bod yn ddilys. Os yw'r ddeiseb yn ddilys, mae paragraff (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod gynnal refferendwm ar y math o weithrediaeth a gynigir gan y ddeiseb, ac nid oes unrhyw effaith

i'r cyfarwyddyd. Os yw'r ddeiseb yn annilys, mae'r cyfarwyddyd yn effeithiol ac mae'n ofynnol i'r awdurdod gynnal refferendwm yn unol â thelerau'r cyfarwyddyd. Gwneir darpariaeth arbennig lle daw deiseb i law ar ôl i gyfarwyddyd gael ei roi o dan reoliad 18.

Mae rheoliad 20 yn cynnwys darpariaethau ynghylch cynnwys y cynigion y mae'r awdurdod i'w llunio. Ymdrinnir ag ymgynghori hefyd.

Yn ddarostyngedig i eithriadau penodol, mae rheoliad 21 yn pennu bod rhaid i refferendwm sy'n ofynnol o dan gyfarwyddyd oddi wrth Gynulliad Cenedlaethol Cymru o dan reoliad 18 gael ei gynnal o fewn chwe mis ar ôl ddyddiad y cyfarwyddyd.

Yn rheoliad 22 pennir trefniadau ar gyfer rhoi cyhoeddusrwydd i refferenda a gynhelir ar gyfarwyddyd y Cynulliad Cenedlaethol a cheir cyfyngiadau ar gyhoeddi gwybodaeth arall gan yr awdurdod ynghylch y cyfarwyddyd a'i ganlyniadau.

Mae Rhan IV yn ymdrin â'r camau sydd i'w cymryd ar ôl cynnal refferendwm o dan Ran II neu o ganlyniad i gyfarwyddyd o dan Ran III.

Os cymeradwyo cynigion y refferendwm yw canlyniad y refferendwm, mae rheoliad 23 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod roi'r cynigion hynny ar waith yn unol â'r amserlen a gynhwyswyd yn y cynigion o dan reoliad 17(3)(a) neu reoliad 19(1)(c), yn ôl fel y digwydd.

Os gwrthod cynigion y refferendwm yw canlyniad y refferendwm, mae rheoliad 24 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lunio cynigion wrth-gefn manwl, oni bai eu bod eisoes yn gweithredu trefniadau amgen neu drefniadau gweithrediaeth. Mae cynigion wrth-gefn manwl i gael eu hanfon i Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Maent i gael eu rhoi ar waith yn unol â'r amserlen a gyflwynwyd o'r blaen, neu, os ydynt wedi'u seilio ar gynigion wrth-gefn amlinellol a gymeradwywyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru o dan adran 28, yn ôl amserlen sy'n adlewyrchu'r angen i wneud rheoliadau o dan adran 11(5) neu 32 (yn ôl fel y digwydd).

Os yw'r awdurdod eisoes yn gweithredu trefniadau gweithrediaeth neu drefniadau amgen, mae rheoliad 24 yn ei gwneud yn ofynnol i'r trefniadau hynny barhau tan y bydd yr awdurdod wedi'i awdurdodi i neu tan y bydd yn ofynnol iddo weithredu trefniadau gwahanol.

Mae rheoliad 25 yn Rhan V yn galluogi Cynulliad Cenedlaethol Cymru i gymryd unrhyw gamau y caniateir i awdurdod eu cymryd neu y mae'n ofynnol i awdurdod eu cymryd o dan unrhyw un o Rannau II i IV os yw'r awdurdod yn methu â chymryd y camau hynny.